

مطالعات زبان و ادبیات

تهران - خرداد ۱۳۹۷

بررسی عناصر زیباشناختی (آرایه ادبی) در رمان «شوهر آهو خانم»

مهناز ملکی ریزی^۱، زهرا آقابابایی^۲

۱- دانشجوی کارشناس ارشد ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور اصفهان

۲- دکترای ادبیات فارسی، هیئت علمی دانشگاه پیام نور اصفهان

چکیده

آرایه‌های ادبی و عناصر زیباشناختی زیورهایی هستند که سخن را بدان می‌آریند؛ در واقع آنها ارکانی هستند که زبان عادی را به زبان هنری نزدیک‌تر می‌سازند. رمان یکی از انواع ادبی است که در آن فضا برای خلق و حرکت خلاقیت‌های هنری باز و وسیع است و نویسنده این فرصت را می‌یابد تا هنر خویش را با حوصله و تفصیل بیشتری در داستان به نمایش بگذارد؛ در واقع در رمان فضا به صورتی وسیع‌تر برای خلق آرایه‌های ادبی و عناصر زیباشناختی در یک ارتباط منسجم با موضوع اصلی فراهم می‌شود. در این مقاله نویسنده بر آن است با توجه به این که رمان به دلیل نوظهور بودنش در ادبیات کشور کمتر از این منظر مورد توجه قرار گرفته است؛ با معرفی و بررسی آرایه‌های ادبی در رمان رئالیستی شوهر آهو خانم ضمن ارزیابی و شناخت عناصر زیباشناختی و آرایه‌های ادبی این اثر بتوان به نحو شایسته‌تری این بعد هنری رمان را مورد توجه قرار داد.

کلمات کلیدی: آرایه‌های ادبی، رمان، شوهر آهو خانم، زبان هنری

مقدمه

هر اثر هنری دارای متنی است که نویسنده با استفاده از آرایش‌های رومنتی و زیرساختی به زیباسازی آن اثر همت می‌گمارد که در علوم بلاغی از آن با عنوان آرایه‌های بدیعی یاد می‌شود. استفاده از این نگارگری‌ها بُعد هنری اثر را تقویت نموده و تأثیرگذاری، ایجاد ارتباط مناسب با خواننده و لذت متن را که در کشف معناها پنهان و شناخت شگردهای سازه‌های خودآگاه یا ناخودآگاه متن نهفته است افزایش می‌دهد. آرایه‌های ادبی نه تنها در انواع و سبک‌های ادبی نقش‌ها و کارکردهای متنوعی را به عهده می‌گیرند، بلکه در نظام‌های فکری و مکتبی و در زمان و مکان و اجتماعات متفاوت و متأثر از نویسنده و نوع توجه به مخاطب انواع و گونه‌های متفاوتی را نیز در برمی‌گیرند: «انسان به وسیله نحو و کارکردهای خاص زبان ادبی، در جهان شباهت‌ها (تشبیه) و اشارت‌ها (استعاره) و نمادهایی پدید می‌آورد که خاص فرهنگ و اندیشه اوست و حتماً و باید با شباهت‌ها، استعاره‌ها و نمادهای زبان موجودات سیاره‌های دیگر کیهان فرق داشته باشد چرا که لاجرم خود انسان با آنها فرق دارد» (مندنی‌پور، ۱۳۸۴: ۲۳۰).

در یک تقسیم‌بندی کلی آثار ادبی به سه دسته شعر، نظم و نثر تقسیم می‌شوند:

آرایه‌های ادبی به کار رفته در شعر و نثر معمولاً موجزتر، هنری‌تر و ظریف‌ترند و در میان این دو نیز شعر بر نثر ادبی پیشی می‌گیرد؛ اما استفاده از این آرایه‌ها در داستان‌های منظوم (شاهنامه، لیلی و مجنون، خسرو شیرین و...) و داستان‌های منثور